

Leo Trotskij: Pacifismen som imperialismens tjänare (Juni 1917)

(Ur *Communist International*, nr 5, new series.)

Det har aldrig funnit så många pacifister i världen som nu, när människor i alla länder tar livet av varandra. Varje historisk period har inte bara sin egen teknik och politisk form, utan också ett hyckleri som kännetecknar den. En gång i tiden krossade människor varandra i namn av den kristna läran om kärlek mot mänskligheten. Nu är det bara efterblivna regeringar som återoppar Kristus. Moderna nationer skär halsen av varandra i namn av pacifismen. Wilson drar in USA i kriget i namn av Nationernas förbund och evig fred. Kerenskij och Tsereteli uppmanar till offensiv av hänsyn till en snabb fred.

Vår tidsperiod saknar en ilsken satiriker som Juvenalis.¹ Hursomhelst riskerar till och med de mest kraftfulla satiriska vapen att visa sig vara maktlösa och illusoriska i jämförelse med de segrande skändligheterna och inställsamma dumheterna, två element som båda släpptes lösa av kriget.

Pacifismen har samma historiska grundvalar som demokratin. Borgarklassen gjorde ett stort historiskt försök att ordna alla mänskliga förhållanden i enlighet med förnuftet, att tränga undan blinda och dumma traditioner med hjälp av det kritiska tänkandets institutioner. Gillena med sina begränsningar av produktionen, de politiska institutionerna med sina privilegier, det monarkistiska enväldet – allt detta var traditionella relikter från medeltiden. Den borgerliga demokratin krävde juridisk jämlikhet för den fria konkurrensen och parlamentarism för att leda de gemensamma angelägenheterna. Den försökte också reglera relationerna mellan länderna på samma sätt. Men här stötte den på kriget, som försöker lösa alla problem på ett sätt som fullständigt förnekar ”förnuftet”. Så den började råda poeter, filosofer, etiker och folk i affärsvärlden att det är mycket mer fördelaktigt för dem att införa evig fred. Det är pacifismens logiska argument.

Men pacifismens inneboende svaghet var det grundläggande gissel som karakteriserar den borgerliga demokratin. Dess kritik berör bara samhällsfenomenens yttringar, den har inte modet att gå djupare ner i bakomliggande ekonomiska fakta. Men den kapitalistiska verkligheten utsätter tanken på evig fred på basis av förnufts harmoni för en behandling som kanske till och med är ännu mer obarmhärtig än den behandling som tanken på frihet, jämlikhet och broderskap har fått utstå. Kapitalismen utvecklade tekniken på en förnuftig grundval, men misslyckades att reglera förhållandena på ett förnuftigt sätt. Den förberedde vapen för en ömsesidig utrotning som medeltidens ”barbarer” aldrig skulle kunna ha drömt om.

Den snabba försämringen av de internationella villkoren, och militarismens oupphörliga tillväxte, ryckte undan marken under fötterna på pacifismen. Men samtidigt gav samma krafter nytt liv till pacifismen, ett liv som skiljer sig lika mycket från det gamla som en blodröd solnedgång skiljer sig från en rosenröd gryning.

De tio år som föregick kriget var en period som har kallats ”beväpnad fred”. I själva verket var hela denna period inget annat än ett oavbrutet krig som fördes i kolonierna.

Kriget utkämpades i territorier som tillhörde underutvecklade och svaga folk, och det ledde till en uppdelning av Afrika, Polynesien och Asien, och rörde vägen för det nuvarande kriget. Men eftersom det inte hade ägt rum något europeiskt krig sedan 1871, och trots att det hade varit ett ganska stort antal hårda konflikter, så hade den allmänna opinionen inom småbourgeoisin systematiskt uppmuntrats att betrakta en allt större armé som en garanti för fred, som gradvis skulle leda till en ny organisation av folklig internationell lag. Vad gäller de kapitalistiska regeringarna och storföre-

¹ Romarrikets främste satiriker – öa.

tagen så hade de naturligtvis inget att invända mot denna ”pacifistiska” tolkning av militarismen. Under tiden förbereddes världskonflikterna och därefter kom världskatastrofen.

Teoretiskt och politiskt har pacifismen precis samma grundval som teorin om socialt samförstånd mellan olika klassintressen.

Motsättningarna mellan de kapitalistiska nationalstaterna har precis samma ekonomiska grund som klasskampen. Om vi är beredda att anta att det är möjligt med en gradvis nedtoning av klasskampen så måste vi också godta en gradvis nedtoning och reglering av konflikterna mellan länder.

De som beskyddade den demokratiska ideologin med alla dess traditioner och illusioner var småbourgeoisin. Under den andra hälften av 1800-talet hade den genomgått en fullständig inre omvandling men ännu inte försvunnit från scenen. Samtidigt som den kapitalistiska teknikens utveckling hela tiden undergrävde småbourgeoisins ekonomiska roll, så gjorde den allmänna rösträtten och allmänna värnplikten att den, tack vare att den var numerärt stark, verkade vara en politisk faktor. Även om den lilla kapitalisten inte helt och hållet hade krossats och eliminerats av storfinansens, så var han fullständigt underkastad creditsystemet. Det återstod bara för storfinansens representanter att också underordna sig småbourgeoisin på det politiska området, genom att ta alla dess teorier och fördomar och ge dem ett fingerat värde. Det förklarar det fenomen som märktes under de tio sista åren innan kriget, när den reaktionära imperialismen växte till en sådan fruktansvärd storlek, samtidigt som den borgerliga demokratin, med all sin reformism och pacifism, skenbart blomstrade. Storfinansens underordnade småbourgeoisin under sina imperialistiska mål genom att använda dess egna fördomar.

Frankrike var ett klassiskt exempel på denna dubbla process. Frankrike är ett land där finanskapitalet stöds av en talrik och i allmänhet konservativ småbourgeoisin. Tack vare sina utlandslån, kolonierna och alliansen med Ryssland och England, drogs befolkningens översta skikt in i världskapitalismens alla intressen och konflikter. På samma gång förblev den franska småborgaren lantlig ända in i mörket. Han har en instinktiv rädsla för geografi, och har hela sitt liv varit skräckslagen för krig, främst därför att han bara har en son som ska få arva hans företag och hans bohag. Denna småborgare skickar en borgerlig Radikal som ska företräda honom i parlamentet, ty denne man lovar att han ska bevara freden åt honom med hjälp av Nationernas förbund å ena sidan och de ryska kosackerna, som kommer att hugga huvudet av den tyska kejsaren åt honom, å den andra. Den radikala deputerade anländer till Paris från sin krets av landsbyggsadvokater, inte bara uppfylld av sin vilja till fred, utan också med en ytterst vag aning om var Persiska viken ligger, och utan någon klar uppfattning om varför eller för vem järnvägen till Bagdad är nödvändig. Ur sin mitt skakade dessa ”radikala pacifistiska” deputerade fram en Radikal regering, som omedelbart fann sig upp till öronen fast i en sörja av tidigare diplomatiska och militära åtaganden som den franska börsens alla olika intressen hade i Ryssland, Afrika och Asien. Regeringen och parlamentet upphörde aldrig att mäsja sina pacifistiska fraser, samtidigt som de automatiskt genomförde en utrikespolitik som till sist drog in Frankrike i kriget.

Trots andra sociala förhållanden och en annan ideologi (och även trots avsaknaden av ideologi som i USA) har den engelska och amerikanska pacifismen i grund och botten utfört samma arbete: de ger en utväg åt de småborgerliga invånarnas rädsla för världsomvälvande händelser, som trots allt bara kan beröva dem de sista resterna av oberoende; de söver deras vaksamhet med hjälp av meningslösa föreställningar om nedrustning, internationell lag och skiljedomstolar. Så i ett givet ögonblick överlämnar de dem med kropp och själ till den kapitalistiska imperialismen, som redan har mobiliserat alla nödvändiga medel för sina syften: det vill säga teknisk kunskap, konst, religion, borgerlig pacifism och patriotisk ”socialism”.

”Vi var mot kriget, våra deputerade, våra ministrar, alla var de mot kriget”, skriker den franska småborgaren: ”Alltså blev vi påtvingade kriget, och för att kunna förverkliga våra pacifistiska ideal

måste vi föra kriget till ett segerrikt slut.” Och den franska pacifismens företrädare, baron d'Estournel de Constant, helgar denna pacifistiska filosofi med ett högtidligt ”*jusqu'au bout*” - krig till slutet!

För att framgångsrikt kunna föra kriget behövde den engelska börsen framförallt pacifister som liberalen Asquith, och den radikala demagogen Lloyd George. ”Om de här personerna leder kriget”, sa det engelska folket, ”då måste vi ha rätten på vår sida.”

Och på så sätt har pacifismen fått sin beskärda del i krigets mekanism, som giftgas och de hela tiden allt högre krigskrediterna.

I USA visade sig den småborgerliga pacifismens verkliga roll som imperialismens tjänare ännu mer öppet. Där, precis som överallt annars, var det bankerna och trusterna som egentligen styrde politiken. I och med industrins och exportens enorma utveckling hade USA redan innan kriget stadigt rört sig i riktning mot världsintressen och imperialism. Men kriget i Europa drev på denna imperialistiska utveckling med en febril hastighet. I just det ögonblick då många fromma människor (till och med Kautsky) hoppades att slaktandets färd i Europa skulle fylla den amerikanska borgarklassen med skräck för militarismen, så följde det verkliga inflytande från händelserna i Europa inte psykologiska utan materialistiska linjer, och ledde till rakt motsatt resultat. USA:s export, som 1913 hade uppgått till totalt 2.466 miljarder dollar, steg 1916 till galna 5.481 miljarder dollar. Lejonparten av denna export tillföll givetvis krigsmaterielindustrin. Så när den obegränsade ubåtskrigföringen inleddes uppstod plötsligt hotet att exporten till länderna i Ententen skulle upphöra. 1915 hade Ententen importerat amerikanska varor för upp till 35 miljarder, medan Tyskland och Österrike-Ungern knappt hade importerat så mycket som 15 miljarder. Således riskerade inte bara de gigantiska profiterna att minska, utan hela den amerikanska industrin, som hade sin bas i krigsindustrin, hotades av en svår kris. Det är bland dessa siffror vi måste leta efter nyckeln till hur ”sympatierna” fördelar sig i USA. Och så vädjade kapitalisterna till staten: ”Det var ni som startade denna utveckling av krigsindustrin under pacifismens fana, och det är nu upp till er att hitta oss en ny marknad.” Om inte staten befann sig i en ställning där den kunde garantera ”friheten på havet” (med andra ord friheten att pressa profiler ur människors blod) så måste den öppna en ny marknad för den hotade krigsindustrin – i USA självt. Så skapade behoven från slakten i Europa en plötslig, katastrofal militarisering av USA.

Den här historien måste väcka motstånd från de breda folkmassorna. Den allra viktigaste uppgiften för USA:s inrikespolitik var att motverka detta oklara missnöje och omvandla det till ett patriotiskt samarbete. Och det är ödets märkliga ironi att det blev Wilsons officiella pacifism liksom Bryans ”oppositionella” pacifism, som kom att utgöra de mest kraftfulla vapnen för att genomföra denna uppgift, det vill säga att tämja massorna med militaristiska metoder.

Bryan skyndade sig att ljudligt uttrycka böndernas och hela småbourgeoisins naturliga motvilja mot imperialism, militarism och ökade skatter. Men på samma gång som han skickade vagnslaster med petitioner och deputationer till sina pacifistiska kollegor på de allra högsta regeringsposterna, så gjorde också Bryan allt för att bryta sig loss från den revolutionära ledningen för denna rörelse.

”Om det blir krig”, telegraferade till exempel Bryan till ett antikrigsmöte i Chicago i februari, ”så kommer vi naturligtvis att stöda regeringen, men fram tills dess är det vår allra mest heliga plikt att göra allt i vår makt för att rädda folket från krigets färd.” I dessa ord har vi den småborgerliga pacifismens hela program. ”Allt i vår makt för att förhindra kriget” betyder ett ge massornas motstånd en utväg i form av harmlösa manifest, i vilka regeringen får garantier att om det blir krig, så kommer inte den pacifistiska oppositionen att lägga några hinder i vägen.

Det var faktiskt det enda den officiella pacifismen i form av Wilson krävde, och han hade ju redan givit rikliga bevis till de krigförande kapitalisterna om sin ”beredskap att kämpa”. Även herr Bryan ansåg det tillräckligt att ha avgivit denna deklaration, varefter han lät sig nöjas med att lägga sitt

ljudliga motstånd mot kriget åt sidan, i ett enda syfte – att förklara krig. Herr Bryan skyndade sig över till regeringens sida. Och inte bara småbourgeoisin, utan också den stora majoriteten av folket sa till sig själva: ”Om vår regering, som leds av en så världsberömd pacifist som Wilson, och även Bryan kan stöda regeringen i frågan om kriget, då måste det väl säkert vara ett rättfärdigt och nödvändigt krig.” Det förklarar varför den skenheliga, kväkaraktiga sortens pacifism som regeringens demagoger har vältrat sig i, var så högt värderad av börsen och krigsindustrins ledare.

Trots de olika yttre förhållandena spelade vår egen mensjevnikiska, socialistrevolutionära pacifism på sitt eget sätt exakt samma roll. Den resolution om kriget som antogs av en majoritet av Arbetar- och soldatdeputerades allryska kongress grundar sig inte bara på samma pacifistiska syn på kriget, utan också på samma karakterisering av det imperialistiska kriget. Kongressen förkunnade att ”den revolutionära demokratins första och viktigaste uppgift” var att snabbt avsluta kriget. Men alla dessa antaganden riktas bara in på ett enda mål: så länge demokratins internationella ansträngningar inte har lyckats få slut på kriget, så länge måste den ryska revolutionära demokratin av all kraft kräva att Röda armén ska vara beredd att kämpa, vare sig det är defensiv eller offensiv.

För att kunna omarbete de gamla internationella fördragen är den ryska kongressen beroende av frivilliga överenskommelser med ententens diplomater, och det ligger inte för dessa diplomater att undanröja krigets imperialistiska karaktär, ens om de kunde. ”Demokratins internationella ansträngningar” gör kongressen och dess ledare beroende av de socialdemokratiska patrioternas vilja, och de är bundna till sina imperialistiska regeringar. Efter att först ha lett in kongressen i en återvändsgränd med detta åliggande att ”snabbast möjligt få slut på kriget”, så har samma majoritet nu – när det gäller praktisk politik – dragit en definitiv slutsats: gå till offensiv. En ”pacifism” som samlar småbourgeoisin och får den att stöda en offensiv kommer givetvis att välkomnas varmt, inte bara av den ryska utan också Ententens imperialism.

Miljukov, till exempel, säger: ”I namn av vår lojalitet till de allierade och till våra gamla (imperialistiska) fördrag måste vi omedelbart inleda en offensiv.”

Kerenskij och Tsereteli säger: ”Även om våra gamla fördrag ännu inte har omarbetats så är det oundvikligt med en offensiv.”

Argumenten varierar men politiken är densamma. Och det kan inte vara på något annat sätt, eftersom Kerenskij och Tsereteli är oupplösligt knutna till Miljukovs parti i regeringen.

När det kommer till kritan står Dans socialdemokratiska, patriotiska pacifism lika mycket i imperialisternas tjänst som Bryans kväkarpacifism.

Det är av denna orsak som den ryska diplomatins viktigaste uppgift inte består av att övertala Ententens diplomater att se över det ena eller det andra, eller att upphäva något annat, utan av att övertyga dem om att den ryska revolutionen är helt tillförlitlig och går att lita på.

I sitt tal inför USA:s kongress den 10 juni, betecknade också den ryska ambassadören Batjmatiev den provisoriska regeringens arbete utifrån denna synvinkel:

Alla dessa händelser (sa han) visar att den provisoriska regeringens makt och betydelse ökar dag för dag, och ju mer de ökar desto mer förmögen blir regeringen att kasta ut alla splittrande element, vare sig de kommer från reaktionen eller från den yttersta vänsterns agitation. Den provisoriska regeringen har just beslutat att vidta alla tänkbara åtgärder i detta syfte, om så behövs med våld, även om den inte upphör att sträva efter en fredlig lösning av sina problem.

Man behöver inte för ett ögonblick tvivla om att våra socialdemokratiska patrioters ”nationella ära” inte stördes av att den ”revolutionära demokratins” ambassadör ivrigt visade den amerikanska penningaristokratin att den ryska regeringen var beredd att spillta det ryska proletariatets blod i namn av lag och ordning. Den viktigaste delen i lag och ordning är dess lojala stöd till Ententens kapitalism.

Och just i samma stund som herr Batjmatiev stod med mössan i hand och ödmjukt riktade sig till den amerikanska börsens hyenor, så tog herrar Tsereteli och Kerenskij den ”revolutionära demokratin” i öronen, försäkrade att det inte gick att bekämpa ”vänsterns anarki” utan att använda våld, och hotade att avväpna Petrograds arbetare och de regementen som stödde dem. Vi kan se hur dessa hot framfördes i exakt rätt ögonblick: de var bästa möjliga garanti för ryska lån från Amerika.

”Nu kan ni se”, kan herr Batjmatiev ha sagt till herr Wilson, ”att vår revolutionära pacifism inte skiljer sig ett dyft från er börs’ pacifism. Och om den kan tro på herr Bryan, varför skulle den då inte tro på herr Tsereteli?”

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)